

λαμβάνεται υπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος· εἶναι τὸ
θεῖον πνεῦμα τῶν χρόνων του Περικλέους.

EMILE BURNOUF

Πρώην Διευθυντής τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

*Ἐπειτα τὸ τέλος.

Ἐν τοῖς Ἰστορικοῖς σκηνοῖ γραφήμασιν αὐτοῦ, ὁ κ. Σ. Ζαμπέλιος μετὰ γλαφύριτος καὶ δυνάμεως λόγου ἀνέλιξε σελίδας τινὰς τῆς Ἰστορίας τῶν δεινοπαθημάτων τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἐνετῶν πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς αἰτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου. Ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τούτου δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν οἱ Κρήτικοι γάμοι, ὡς ὅμως τὸ σχέδιον εἶναι πολλῷ εὐρύτερον, ὑπὸ τὴν μορφὴν μιθιστορήματος ἐπιληφθέντος τοῦ συγγραφέων· νὰ παράσχῃ πλήρη καὶ τελείων εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς νήσου κατά τὸ 1570, ὅποτε ἐξερράγη ἡ ὑπὸ τὸν Καντανολέων ἐξεγερτοῦ τῶν κατοίκων, ἡ διὰ καταχθονίων μηγανορραφῶν τῶν Ἐνετῶν οἰκτρῶν καταπνίγεται. Οἱ Κρήτικοι γάμοι, ὡς ἐλήφθη καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευμένη περιγραφὴ τῶν ἐν Κρήτῃ έπανοιστηρίων, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι πρότυπον Ἰστορικοῦ Ἕλληνικον μιθιστορήματος, ἐξεργοντες ἐπὶ τῇ διαγραφῇ τῶν χαρακτήρων, τῇ τοπικῇ χροιᾳ (couleur local), καὶ τῇ Ἰστορικῇ ἀκριβείᾳ.

S. t. Δ.

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΕΠΙ ΕΝΕΤΩΝ

Τὸ μέγαρον τοῦ ἀντιθεσιλέως — μοριῳδὲ τῆς Κρήτης — ἐπεῖχεν εἰς Μεγαλόκαστρον τὴν αὐτὴν ὥς ἔγγιστα περιωπὴν, ἢν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Βοσπόρου ἐπέχει τὸ Σεράγιον. Κτισθὲν πρὸ περίπου διακοσίων ἑτῶν, ἀλλ᾽ ἐσχάτως συνεπείᾳ πυρκαϊκὲς καιουργηθὲν, ἀναμιμνήσκει, εἰ μὴ κατὰ τὸ μέγεθος, τούλαχιστον χάριν τοῦ παμμιγοῦς του ὕφους, τὸ ἐν Βενετίᾳ παλάτιον τῶν Δουκῶν. Κάτοχον τῆς περιφανεστέρας θέσεως, βλέπει ἔωθεν μὲν πρὸς τὸ εὐρύχωρον καὶ δενδρόφυτον πεδίον τῶν στρατιωτικῶν γυμνασμάτων, δυσμόθεν δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν. Βερωναῖος τις καλλιτέχνης ἐσχεδίσκε τὴν οἰκοδομὴν, Ἰταλοὶ δὲ οἱ ζωγράφοι οἱ τὸ ἐστατερικὸν κοσμήσαντες. "Αν καὶ μίγμα ιδιότροπον θυζαντινῆς καὶ γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὅμως εἰς τὰς εὐρύθμους ἀναλογίας προτεκμαίρει τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἴταλικῆς φιλοκαλίας, εἰς δὲ τὴν ἐναρμόνιον τῶν θόλων διάταξιν, εἰς τὴν περίθεσιν τῶν τόξων, τῶν κωρωνίδων, τῶν περιστύλων στοῦν οὐδόλως προσθάλλουσι τὴν δρασιν τὰ ἵχνη τῆς ἀθεμιτογαμίας αὐτῆς, ἥτις εἰς αἰῶνα προγενέστερον συνήρμοσε τὰ δέσυγνια μέτρα τῆς Γερμανίας πρὸς τὸ πολύθιον ὑφοστοῦ Βυζαντίου. — Ἐνταῦθα ἔσχον τὴν ὅδραν οἱ κατὰ καιροὺς Δούκες ἢ Πρέγκηπες Κρήτης. Ἐνταῦθα συγκεντροῦνται καὶ συγκοινωνοῦνται πρὸς ἀλληλα τὸν ἀνώτερα γραφεῖα τοῦ θασιλείου. Ἐνταῦθα ἀφανής τοῖς πᾶσιν ἀγρυπνεῖ ἡ παντεπίσκοπος τῆς ἀστυνομίας Ἐμπουσα. Ἐνταῦθα αἱ εἰρκταὶ τῶν εἰς θάνατον δριζομένων, ἀφεγγῆ τάφου προεισδίαι, διπήχη μόνον τὸ μῆκος. Ἐνταῦθα, τέλος, αἱ νυκτεριναὶ ἀνακρίσεις, τὸ ἐρεθῶδες κριτήριον τοῦ σχοινίου, οἱ φωλεῖς τῶν δημίων, οἱ πολυθύμλητοι λάκκοι, τὰ βασανιστήρια.

Χάριν τῆς πανηγύρεως, τὸ παλάτιον ηὗτρεπι-

σθη μὲ περιττὴν κόσμου δαψίλειαν, ἐν δὲ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ὑποδοχῆς σμήνος ὅλον οἰκετείας καὶ ὑπαλληλίας ἐμβαίνει, ἐκβαίνει, περιέρχεται τὰς ἐξόδους πολυάσχολον καὶ ἐν δουλικῇ στολῇ. Ἀπὸ τῆς στοᾶς, ἔνθα λόχος ὑπασπιστῶν καὶ διαγγελέων γαυριᾷ, κωδωνίζων ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐδάφους ξίφη καὶ πτερυντῆρας, ὁ ζένος διέρχεται αὐλὴν τετράγωνον, εἰς ἑκάστην τῆς ὁποίας ἀναβλύζει κελαρύζων ὑψίθατος κρουνὸς, ἀφοῦ δὲ ἐντεῦθεν ἀναβῆι κλιμακαραμπρίνην καὶ μυρτοστόλιστον, διαβιβάζει ἔγγραφον τὸ σηματάρχη τοῦ πρὸς τοὺς ἐκεῖ παρακαθημένους δύο φενακοφόρους ὑποτελετάρχας, οἵτινες ἀλαλοὶ καὶ ἀφώνητοι παραλαμβάνουσι τὸ ἐπισκεπτήριον. Ἡ αἴθουσα, ὅπου εἰσάγεται ἀκολούθως, καὶ ἔνθα ὀφείλει, ἀλαλοὶς καὶ αὐτὸς ἐκ περιτροπῆς, νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ὄντηματος του, κατεσκευάσθη πρὸς ἐκπληξίν τῶν εἰσερχομένων, καὶ καλεῖται Αἴθουσα della Signoria. Τὸ θρησκευτικὸν τοῦ τόπου οὐδὲ βῆχα ἐπιτρέπει, οὐδὲ πταρμὸν, οὐδὲ ἀπομένημα. Ο παραβάτης ἀποπέμπεται ἀμέσως, δὲ δεσμήσας εἰς θαλμὸν τοιοῦτον, ὃστε νὰ μολύνῃ τὸ ιερὸν ἔδαφος μὲ πτύσμα, ἐκτὸς δὲ ἀποθυροῦται παραυτίκα, ἀναγκάζεται περιπλέον ν' ἀπομάζῃ τὸ ἀπόχρεμμα μὲ τὸ ίδιον μανδήλιον. Ἡ Αἴθουσα della Signoria φωτίζεται ἀνωθεν μὲν ἀπὸ ἔνα μέγαν καὶ ἀπὸ δύο πλαγίους θόλους μελίνους μηκρότερας διαστάσεως, ἐκ δὲ τῆς πλατείας ἀπὸ πελώρια παράθυρα ἐπίκυρτα, ἀναγκάζοις ἔσωθεν τε καὶ ἔωθεν κεκοσμημένα. Ἐκ τοῦ μέσου καὶ ὑψηλοτέρου τῶν παραθύρων αὐτῶν ὀφείλει δὲ Ὑψηλότατος νὰ τιμήσῃ μὲ τὸν ἐμφανισμόν του, καὶ νὰ παρηγορήσῃ μὲ νεῦμα χειρὸς τὸν ἀγόρευον εἰς τὸ ίκριωμα τῆς ἀγχόνης. Οἱ τοῖχοι, ἀτετρωμένοι μὲ κυματοειδῆ τινα ἀλουργίδα, ἔργον γενουπικῆς ὑφαντικῆς, περιστέφονται εἰς τὰ ἄνω ἀπὸ χρυσοδαίδαλον κωρωνίδα, τὸ δὲ φάνωμα, ἐπινόημα, ὡς ἄδεται, τοῦ Brunelleschi, στίλεις διαπρυσίως κεκαλλωπισμένον ἀπὸ ποικιλόμορφα χρυσανάγλυφα, ἀπὸ ἀραβικὰς ῥωπογραφίας, ἀπὸ ψηφιδώματα θυζαντινὰ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ θολοειδοῦς κοιλώματος ἐπικοσμεῖται ἀπὸ τοιχογραφίας τοῦ Γουκρέντου, παριστανούσας τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ ἀγίου Μάρκου, τὸν ἀγίου Θεόδωρον, ἀναγορευόμενον προστάτην Βενετίας, καὶ τινα τῶν θαυμάτων τοῦ ἀγίου Τίτου, πάτρων καὶ ἀποστόλου Κρήτης.

Ἐτι μᾶλλον ἐπιμήκης καὶ βρίθουσα κόσμου πολυδαπάνου διακρέπει ἡ λεγομένη χρυσᾶ Αἴθουσα, ἔνθα τετράκις τοῦ ἔτους γίνεται δραστὸς καὶ προσκυνητὸς δύπατος ἀρχῶν τοῦ βασιλείου. Ἡ δύτις βασιλικὴ αὔτη ἐξέδρα εἶναι ἐμπεπετατημένη μὲ διάχρυσα θυφάσματα, καὶ διαιρεῖται εἰς τρεῖς νάρθηκας διὰ δύο πλαγίων ἀψίδων, στηριζομένων ἐπὶ δριοειδῶν στηλῶν ἐκ πορφυρίου.

Τέσσαρα ἀγάλματα συμβολικά, ή Δημοτικότης, ή Φιλελευθερία, ή Οἰκουνομία καὶ ή Δικαιοσύνη —ἀρεταὶ ἡγεμονικαὶ— πληροῦσι τὰ κενὰ εἰς τὰς γωνίας. Καὶ ἐντεῦθεν μὲν τῆς εἰσόδου στολίζει τῆς αἰθούσης τὴν πλευρὰν ὑπερμέγεθες εἰκονογράφημα ἀνδρὸς, φέροντος ἀρχιερατικὸν τινὰ μανδύαν ἐπὶ τῶν ὄμων, καὶ τὸ λιθοκόλλητον κέρας τῆς ἔξουσίας ἐπὶ κεφαλῆς. Ἐν τῷ πίνακι αὐτῷ δέ ζένος ἀναγνωρίζει τὸ δριώματα τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Δουκὸς Βενετίας Λορεδάνου. Ἀντικρὺ δὲ, εἰς τὸ πέρας τῆς αἰθούσης, ἴσταται δὲ θρόνος τοῦ ἀντιβασιλέως, εἰδός τι μεγαλοπρεποῦς στασιδίου πατριαρχικοῦ, ὅπερ ἀναθεν μὲν ἐπισκεπτάζεται ἀπὸ φοινικοθεαφῆ καὶ θυσαγωτὴν σκιάδα, ἐκατέρωθεν δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ παριστάνει τρία ἐμβλήματα χρυσοκέντητα, τὸ τοῦ πτερωτοῦ λέοντος, καὶ τὰ οἰκόσημα τῶν δύο δουκῶν. Δώδεκα πολύφωτοι λυγίαι, προϊόντες τῆς βενετικῆς ὑελουργίας θαυμάτιον, δώρημα δὲ τοῦ ἐμπορικοῦ συλλόγου τῆς Βενετίας, διακρέουσιν εἰς τὴν ἀπέραντον αἴθουσαν περιφέγγειαν ἀμαυροῦσαν τὴν αἰγλην τῆς ἡμέρας, φῶς ἀλλως τε μυριάκις ἐπαντακλώμενον ἀπὸ τὰ περίστιχα κάτοπτρα καὶ ἀπὸ τὸν περιλαμπῆ τῶν τοῖχων καλλωπισμόν.

Οἶκ καταπληκτικὴ, οἵα ἀπέρρηψαν μετάβασις ἀπὸ τῆς ὑπεραυγοῦς ταύτης φωταψίας εἰς τὰ σκότη τῶν ἰσογείων καὶ τῶν ὑπογείων τοῦ παλατίου, εἰς τὰ ἀδύματα αὐτὰ δωμάτια, ἀπερ ἡ κοινὴ συνήθεια καλεῖ Πηγάδια, ἔνθα, καθάπερ νυκτερίδες ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀποτυφλούμεναι, ἐμφωλεύουσι τὰ βασανιστήρια, τὸ κριτήριον τῆς ἔξετάσεως, αἱ ἀποθήκαι τῶν ἀλύσεων, τῶν φυμάτων, τῶν χειροδέσμων!

Ἐξ ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι λατινικῶν κτημάτων μόνη ἡ Κρήτη ἔσχε τόπον βασανιστηρίου εἰδικόν, δυσαλγέστατον τῆς μεσαιωνικῆς ὡμότητος πλεονέκτημα. Ἀπὸ Λουθήρου μεταρρύθμίσεως, δὲ Ρώμης ἀρχιερεὺς ἔσπευσεν ἐπὶ τῶν πρώτων νὰ εἰσάγῃ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του, καὶ νὰ δέξῃ ἐπὶ τὸ βαρβαρικότερον τὰς περόνας τῶν ισπανικῶν βασάνων. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἔκατον ταετηρίδας κατεσπάραξεν ἡ μάστιξ τοῦ Ἀγίου Ὁφρικίου τὰ δυγιέστερα μέλη τῆς Ἰταλίας. Μόνος δὲ σύρραξ τῆς Νεαπόλεως, εἰς καὶ στενάζων πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὸν διπλοῦν τῆς Μαδρίτης καὶ τῆς Ρώμης ζυγὸν, ἀπέρριψεν ἐκάστοτε μετ' ἀγανακτήσεως πᾶσαν ἀπόπειραν στρεβλωτηρίου. Ἄλλη δέ Βενετία, δὲ δημοκρατουμένη Βενετία, δέ Χώρα τοῦ Παρούτα καὶ τοῦ Σάρπη, δέ Βενετία δὲν ἥρθείστε νὰ συμφιλοεικήσῃ καὶ αὐτὴ πρὸς τοὺς Δαρβωάδας καὶ τοὺς Τορκαυεμάδας τὰ ἀθλα τῆς βαρβαρότητος. Ἐν Ρώμη μὲν οἱ δεκατρεῖς Καρδινάλεις, ἐν Βενετίᾳ δὲ δέ ἀδρατος Δεκανόδρια ἐκεὶ μὲν δὲ ἀρχιεπατάσκοπος τοῦ Ὁφρικίου, ἐνταῦθα δὲ εἰς Χριστόφορης, διεμιλήθησαν ἀλλήλοις περὶ τοῦ τίς τάχιον νὰ ἔχαχρειώσῃ διὰ βασάνων τὸ εὐγενέστερον πλάσμα τῆς θεότητος. Τὰ δοκιμαστήρια τῆς

Βενετίας ἀπεθησαύρισαν, ώς ἐν μουσείῳ, σύνολα τὰ ἐργαλεῖα, ὅσα οἱ Καλιγούλαι καὶ Νέρωνες τῆς Πραδόνης, τῆς Μοδένης, τῆς Βερώνης εἶχον ἐπινοήσει πρὸς σφακελισμὸν τῶν θυμάτων. οἱ δὲ κοσμήτορες τῶν μουσείων αὐτῶν κατεβασάνεισαν περιτροπάδην τὴν φαντασίαν των πρὸς ἀπαρτισμὸν καὶ τελειοποίησιν τοιαύτης μηχανικῆς. Γνωστὴ πρὸς τοὺς ἐπισκεφθέντας τὸν ἐν Βενετίᾳ ναύσταθμον ἡ καθεδρα ἐκείνη, ἐφ' ἃς δὲ ὑποπτος ἐκθέζετο, καὶ ἡτις δι' ἀφανῶν ἐλατηρίων, βραδύτατα συστελλομένων, περιέστριγγες τὸν τράχηλον κατὰ θαθμούς, ἔως ὅπου, μετὰ μίαν ὥραν αὐξυνθείσης ἀγχεως, δὲ πνιγμένος, ὅπδε διττὴν πίεσιν ἔξεταστῶν καὶ ἐλατηρίων διατελῶν, ἡσθάνετο ἐλλείπουσαν τὴν ὑστέραν πνοήν. Οὐχ ἡτον δὲ γνωστὴ ἡ σιδηρὰ καλύπτρα, ἡτις περιεστέγαζε τὴν κεφαλὴν ἔως τραχῆλου, ἀφίνουσα μόνας τρεῖς δύπλα παρὰ τὰ δύματα καὶ παρὰ τὸ στόμα, περὶ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν φέρουσα μυτεροὺς ἔλικας. Ο δῆμος, μηχανικὸς τὴν καρδίαν πεπωραμένος, εἰς δὲ τὴν σκληροίσαν ἐντριβέστατος, ἔστρεφε προβάδην τοὺς ἔλικας, ὕστε αἱ γλωχίδες τούτων, εἰσχωροῦσαι κατ' ὀλίγον ἐντὸς τῆς σαρκὸς, ἔληγον τρυπανίζουσαι τὸ περιόδεον τοῦ κρανίου, σκουζόντος τοῦ θύματος ἔως οὐρανοῦ. — Τίς δὲ δὲ μὴ φρικάζων καὶ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς Τεθλιμένης Παραγίας (Madre Dolorosa), ἀγάλματος χαλκοτεύκτου, χάριν ψυχαγωγήσεως στηθέντος ἐν τῇ προαιθούσῃ τοῦ βασανιστηρίου; Ο δύπδικος, ἀθώος δέ τοι τὸ πλεῖστον, βλέπων τὴν Θεοτόκον ἀνοίγουσαν τὰς ἀγκάλας, ἐρήπτετο ἀπηλπισμένος ἐντὸς αὐτῶν, ώς εἰς ἔσχατον καταφύγιον. Ἄλλ' ὁ τῆς πλάνης! Ἡ ἐλεήμων μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ συνέκλειεν αἴφνης τοὺς βραχίονας, καταμέτοπους ἔσωθεν κέντρων καὶ περονῶν. Τοιουτοτρόπως δὲ ἵκετης, ἐν ἐλλείψει σωτηρίας σωματικῆς, ἐγενέτο τούλαχιστον τὴν ψυχοσώτεραν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἔξεψυχεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς δεσποίνης τῶν ἀγγέλων.

Ἡ διὰ τῆς στρεβλώσεως δοκιμασία ἐκαλεῖτο Προκαταρκτική, εἰσήχθη δὲ εἰς Κρήτην τὸ 1260. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγκαθιδρύθη ἐντὸς τοῦ φρουρίου, εἰς τι χαμηλὸν δωμάτιον τῆς ἀστυνομίας. Προϊόντες δύμως ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἀποστατικῆς ροπῆς, τὰ μὲν ὅργανα τῆς στρέβλης ηὔξησαν καὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς λειτουργίας, τὸ δὲ βασανιστήριον μετεκομίσθη εἰς τόπον εύρυχωρότερον. Τὸ κριτήριον τῆς ἔξετάσεως συνήρχετο ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπὸ τὸ δουκικὸν παλάτιον, ἐν τινὶ ἰσογείῳ, ἀπὸ δυτικοῦ παρεκκλησίου μεταβληθέντι εἰς τόπον κολάσεως. Τὸ φῶς ἡλιολαμποῦς μεσημέριας ηὔγαζεν ἐνταῦθα τοσοῦτον μόνον, ὅσον δείλη συνεψήσῃ κατὰ Δεκέμβριον. Καὶ δὲ μὲν συσκευὴ τοῦ στρεβλωτηρίου ἐπλήρου τὸ παρακείμενον καὶ πλατύτερον δωμάτιον, ἐκ δὲ τῶν ἐργαλείων τῆς βασάνου τὰ μὲν ἐκρέμαντο ἀπὸ τῆς δροφῆς, δὲ ἀπὸ πλαγίων δοκῶν, τὰ δὲ ίσταντο ὅρθια ἐπὶ στυλο-

μετών, ἂλλα δ' ἔκεινο παρατεταγμένα ἐπὶ ἀ-
έρων, καὶ πάλιν ἂλλα ἐνέφραττον τὸ δάπεδον.

Μίξ τράπεζα ἐπιμήκης καὶ ἐπεστρωματένη μὲ
μέλαν σφρουσα, ἔξ σητόβρωτοι καθέδραι, μία
αλεψύδρα, ἐν σῶμα χειρόγραφον τῆς Νέας Δια-
ίκης, κάλαμοι καὶ καλαμάρια, ἵδον τὸ δλονοί-
κοκυράτον τοῦ δικαστηρίου. Λησμονοῦμεν εἰς
τὴν καταρίθμησιν τὸν Χριστὸν, καὶ ὅμως δέον
νὰ τὸν προσλάθωμεν. Οὐ σταυρωμένος οὗτος
ἥτοχάλκεος, ὑψηλὸς ὡς τρεῖς σπιθαμάς, ἴστατο
δὲ καταντικρὺ τῆς καθέδρας τοῦ προέδρου ἐμπε-
πημένος εἰς τὶ σιδηροῦν ἡμισφαίριον. Ἐπ' αὐ-
τοῦ ἕδιδον τὴν δρκωμοσίαν οἱ κατηγορούμενοι.
Οσάκις ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἐξεταστῶν ἡ κα-
ταδίκη προηγεῖτο τῆς διαδικασίας, τοῦθ' ὅπερ
συνέβαινεν ἐκενηκοντάκις ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, δὲ ἐ-
σταυρωμένος ἐπυρακτοῦτο, καὶ προσεφέρετο περι-
φλεγῆς εἰς τὸν ὑπόδικον τὸν ἀσπασμόν. Καεὶς
ἀπροσδοκήτως ἐπὶ τὰ χεῖλη, δὲ ἔνοχος ἢ ἐξεσφεν-
δόνιζεν ἔντρομος τὸν σταυρὸν, ἢ ἀφίνεν αὐτὸν
νὰ πέσῃ.—Κακοῦργε! ἐφώναζε τότε ὁ πρόεδρος,
βλέπεις, ὅτι ἀποτροπιάζεται τὰ μιαρά σου χεῖλη
καὶ αὐτὸς οὗτος δὲ ἀνώτατος δικαστὴς τῶν οὐρα-
νῶν.—Εἰς τὰς βασάνους! προσέλεγεν δ συγάδελ-
φος.—Εἰς τὸ Ἰππάριον τὸν ἀσεβῆ, εἰς τὸ Ἰππά-
ριον! ἐσπευδον γὰρ φωνάξωσιν οἱ ἄλλοι.

Εἴπομεν, ὅτι τὰ ἔργα λεῖχης τῶν καὶ παντοδα-
πά καὶ πολυάριθμα. Προσθέτουμεν ὅτι, κατὰ τὴν
ἐφαρμογὴν, ἐβαθμολογοῦντο ἀναλόγως πρὸς τὴν
ἐπίμονον ἔχεμυθίαν, ἢ πρὸς τὰς ἐξαγορεύσεις τοῦ
ἐνόχου. Υπεννοεῖται, ὅτι δὲ βασανιζόμενος ἔβιά-
ζετο συνήθως νὰ δμολογήσῃ ὅτι ήτουν καὶ ἀ-
πήτουν οἱ βασανιστῆρες του. Οὐ διασκέπησεν
ἀπὸ τὴν καλουμένην προπαρασκευαστικὴν
δοκιμασίαν (monentibus indiciis). Προσίμιον
χριτωμένον! Εσταλλάζετο ζέουσα πίσσα ἐπὶ
τοῦ μετακαρπίου τοῦ δεσμῶτου, ἢ διὰ σιδηρῶν
λαβίδων συνεθίζετο δ μεταξὺ τῶν ρωθῶνων
χόνδρος, ἢ ἐφηρούδετο δ Φάλαγξ (ligature canu-
bis), ἔξινάς τις κύλινδρος, οἱ λῶροι τοῦ ὄπιου,
συσφίγγοντες σφοδρῶς τοὺς δακτύλους, προεξέ-
νουν σπασμωδικὰς ὀδύνας, ἐὰν μὴ ἐστρέβλων καὶ
τὰς φάλαγγας.—Ἡρχετο κατόπιν (ἐν εἰδεὶ προ-
ομίου πάντοτε) ἡ βάσανος τοῦ Ἰππαρίου. (Ca-
valletto). Συνίσατο τοῦτο ἐκ δύο δοκῶν, συγκρι-
μένων σταυροειδῶς, καὶ δίκινη τραπέζης στηρι-
ζομένων ἐπὶ τοῦ πατώματος. Εκάστη τῶν ἀκρῶν
τῆς δοκοῦ ἔφερε μίαν τροχαλίαν μὲ σχοινίον,
λίπω κεχρισμένον καὶ ὑπὸ στροφείου διατεινόμε-
νον, ἢ δὲ ράχις τοῦ Ἰππαρίου ἐπετίθετο μᾶλ-
λον ἢ ἡττον δέσμων, κατὰ τὸ βάρος τῆς ἔνο-
χης. Οὐ ἔνοχος, εἴτε ἀνήρ, εἴτε γυνή, κατετεί-
νετο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, χειράς τε πόδας τε περι-
θεδεμένος ἀπὸ τὰ σχοινία. Μετ' ὀλίγον, ἡ βαθ-
μιαία ἐπίτασις τῶν δεσμῶν διέκοπτε τὸ δέρμα,
κατέθλα τοὺς μυῶνας, ἐξήρθρου τὰ μέλη τοῦ
τυραννούμενου, ἐνῷ ἀφ' ἔτέρου τὰ κοπτερὰ νῶτα

τῶν δοκῶν διεσπάραττον πλάτας καὶ νεφρούς
του. Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἰππαρίου θὰ ἔ-
σαν λίαν ἀξιαφήγητα. Εἰς τὸ Ἰππάριον καὶ δὲ
Μακινέλλης ἐξαπλωθεὶς, ἐδιδάχθη νὰ μὴ διδά-
σκῃ τὸν δλέθριον ἔκεινον ἀφορισμὸν «Κακὴ πρᾶ-
ξις τελειωμένη, πρᾶξις θεία καὶ εὐλογημένη».

Τὴν σειρὰν τῶν κατ' ἰδίαν βασάνων ἐνεκα-
νίαζεν ἡ Στρέβλα. Ἰδού εἰς τί καὶ αὕτη συγί-
στατο. Συνεδεσμένοντο οἱ βραχίονες διὰ σχοινίου,
τὴν ἄκρην τοῦ δοποῦ ἐδέχετο μεγάλη τις τρο-
χαλία, οὔτω πως καθηλωμένη εἰς τὴν δροφήν,
ῶστε, διατρέχοντος τοῦ σχοινίου, νὰ στραγγα-
λίζωνται οἱ βραχίονες ἀντιστρόφως πρὸς τὴν φυ-
σικὴν στάσιν. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἀφίετο ἀπηω-
ρημένον εἰς τοιαύτην θέσιν κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ
προέδρου, πρὸς ἐπισκλήρυνσιν δὲ κακώσεως, δὲ
βασανιστὴρ προσήρμοζεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ δ-
ποδίου λίθους βαρεῖς, μεταδίδων ἐκ διαλειμ-
μάτων πρὸς τὸν στρεβλούμενον καὶ κλονήματα,
ἔξ ὧν ἐνίστητο θάνατος προήρχετο. Τίνος καρδίαν
δὲν θὰ ἐκίνουν εἰς ἔλεος οἱ γόρι τοῦ πάσχον-
τος; Αἱ φωναί του ζθελον ἴσως ἐπικάρψει καὶ θη-
ρίοις σπλαγχνα. Καὶ ὅμως οἱ τῶν θηρίων θηριω-
δέστεροι τοῦ Χάνδακος ἐξετασταὶ συνηπτον ἐν
ἐπιμέτρῳ καὶ τὴν δοκιμασίαν τοῦ Σμίλακος
(taxillus). Εύλινος ἥλος διατέρος, ἐμβεβρυμέ-
νον εἰς πίσσαν, ἐνεπηγύνετο ἀνχυμέσον διζωνυ-
χίας καὶ σφρόδες τῶν δύο μεγαλητέρων δακτύλων
τῶν ποδῶν. Τῆς καυσίμου ὅλης ἀφθείσης, δὲ διε-
λίσκος ἐβασάνιζε τὸ θῦμα διττῶς· ἐνῷ διετί-
τρονες τὸ εὐαίσθητον ἐκεῖνο μέλος, ἐκαυτηρίαζε
καὶ τὸ κρέας, βραδέως φλεγόμενος.—Ἀλλοτε
πάλιν, ἀντὶ τοῦ Σμίλακος, ἐφηρούδετο ἡ Τριχο-
κρεμάλα (tortura capillorum), συγερωτέρα τῆς
Στρέβλης ἀδελφή. Τότε δέ πάσχων δὲν ἐκρεμάτε
ἀπὸ τὰς μασχάλας, ἢ ἀπὸ τοὺς βραχίονας, ἀλλ'
ἀπὸ τὴν κενήν, ἡτις συνεπλέκετο εἰς τὸ σχοινίον
τῆς τροχαλίας. Σιδηροῦ σταθμὶς προσεκολῶντο
εἰς τοὺς μεταρθρίους πόδας του, ἐνῷ δ δήμιος ἐ-
φραγγέλου τὰ νῶτά του μὲ μαστίγιον ἀστργα-
λωτόν. Η Τριχοκρεμάλα διέτρεφεν εὐνοιαν ἰδι-
αιτέραν εἰς τοὺς μακροὺς πλοκάμους τοῦ ὀραίου
φύλου. Υπέστησαν αὐτὴν ἡ σύζυγος καὶ ἡ θυ-
γάτη τοῦ ἀρχοντορωμαίου Βλαστοῦ, τοῦ καὶ
Σιφίου καλουμένου, ὅπως δμολογήσωσι τὰ πρό-
σωπα καὶ τὰς συνδιαλέξεις τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ-
τῶν συνελθόντων συνώμοτῶν. Η δεκαπεντατῆς
παρθένος, ἴσοκαλλὴς πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Πάπα
σφαγιασθεῖσαν ἐν Πώμῃ Βεάτρικη, ἀπέθανεν πό-
τοις αἰκισμοὺς τῆς βασάνου, ἀφοῦ κατεκερμά-
τισε τὴν γλώσσαν δύνοντας.—Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς
17 Αὐγούστου 1531 τέσσαρες πολῖται ἴσταντο
παρατηροῦντες τὸν κομήτην, ὅστις ἔφεγγε πρὸς
τὴν μεσημβρινὴν ζώνην τοῦ οὐρανοῦ. Δύο ἐξ αὐ-
τῶν ἐπανέλαβον ἀσκόπως καὶ ἀπρομελετήτως
τὸ λεγόμενον, ὅτι δὲ ἐμφανισμὸς κομήτου εἶνε
οἰωνὸς πολέμου, πρόδρομος δυναστικῶν μεταβο-

λῶν. Οἱ δύο ἔτεροι διπήγοντο εἰς τὸ τάγμα τῆς σιγῆς. Διὰ μόνον τὸν λόγον ἐκεῖνον οἱ πρώτοι καθυπεβλήθησαν αὐτονυκτὶ εἰς τὰς ὡμοτέρχες βασάνους τῆς δεράγχης.

Ολίγοι τῶν δοκιμαζομένων ἀντεῖχον εἰς τοιαῦτα προσίμια. Οἱ πλεῖστοι ἐπειθανχγκάζοντο νὰ μαρτυρήσωσι καὶ ὅσα ἐγίνωσκον, καὶ ὅσα ἡγνόουν, ἔβιάζοντο νὰ διμολογήσωσι καὶ Θεὸν καὶ Σατανᾶν, καὶ εἴ τινα ἄλλην στύγιον δύναμιν ἥθελον διπαγορεύσει αἱ ὕαιναι τοῦ δικαστηρίου. Ἔν περιπτώσει ἐπιμενούσῃς σιγῆς, προσελαμβάνετο εἰς βοήθειαν ἡ Ἀγρυπνία, τιμωρία ἐκτελουμένη διὰ νυκτὸς, καὶ ἐπαναλαμβανομένη τρὶς ἦτετράκις κατὰ συνέχειαν. Οσάκις δὲ τροχαλίζομενος, καταπεπονημένος ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀπαιώρησιν, ἥσθανετο ἀπόλυτον χρείαν ἀναπαύσεως, ἄλλως δὲν ἥδυνατο ν' ἀνακουφισθῇ, ἢ στηρίζων τοὺς νεφροὺς ἐπὶ τῆς κόψεως ὁξυτενοῦς καὶ κωνοειδοῦς διφρίσκου. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, δονευθέντος ὑπὸ βρόχου τοῦ σώματός του, οἱ νεφροὶ κατεσχίζοντο ἀπὸ τὴν κεντρώδη κόψιν. Μάτην δὲ μάρτυς ἀπηνύδα, ἐπικαλούμενος μιᾶς καὶ μόνης στιγμῆς εὐσπλαγχνίαν. Πρὸς πᾶσαν ἀπάντησιν, δὲ στρεβλωτήρ, ἀναπτενδονίζων τὸ σῶμα μετάρσιον, ἀφινεν αὐτὸν νὰ ἐπαναπέσῃ κατὰ κάθετον ἐπὶ τοῦ αἵμοσταγοῦς διελοῦ. Ἡ τῆς διαδονήσεως καὶ τῆς καταπτώσεως ἔργασία ἐπανελαμβάνετο, ὅσάκις δὲ ἀνασφαδάζων, ἀνίκανος πλέον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν χρείαν στιγματίας τινὸς ἀνακουφίσεως, ἐκλινεν ἀθελήτως τὰ γάτα πρὸς τὸν διφρίσκον.

Ἄλλα πάσης ἄλλης βασάνου σκληροτέρα ἦτον κατ' εὐφημίαν κλινθεῖσα Ἀνθοδέσμη, αὐτὴ τὴν ἐποίαν ἡ Ἐξέτασις τοῦ Χάνδακος ὠνόμαζεν ἰταλίστη. Regina delle prove, ἥτοι βασιλίδα τῶν δοκιμασιῶν. Εἰς τὸ εὔσημόν της πλέγμα ἡ Ἀνθοδέσμη συμπεριελαμβανεν ἀθρόα τὰ μαρτύρια· τὴν ἀπαιώρησιν, τὸν διονυχισμὸν, τὴν μαστίγωσιν, τοὺς σπαραγμούς, τὸν καυτηριασμὸν, τὴν ἔξαρθρωσιν, καὶ ὅσας ἄλλας ταρταρείας κακώσεις ἔδρεπεν εἰς τοὺς κήπους τῆς ἀπανθρωπίας ἡ δαιμονιόπληκτος φρυντασία τῶν κριτῶν. Μὲ τὸ βλέμμα καθηλωμένον ἐπὶ τῆς κλεψύδρας, μὲ καρδίαν ἐκ τιγρώδους ὥδοντος ἀναπάλλουσαν δὲ ἔξομολογητὴς ἐνήλαττε συνοχηδὸν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ τυραννίσματος μὲ τὸ προσάρτυμα τῆς εἰρωτίας.—Ἀρκεῖ τοσαύτη χλόη, Δομένικε! ἔλεγε πρὸς τὸν Βασανιστήρα βενετιστή. Κόψε μου τῷρα καὶ τριαντάφυλλα!—Μετ' ὀλίγον· Ἐλησμόνησες, imbecille, τὸν δάκινθον... Καὶ τὴν ρόδοδάφνην; Α, Δομένικε, κατέστης παντάπασιν ἀνίκανος, θὰ ἀναφέρω τὴν ἀνανδρίαν σου πρὸς τὸν Σὲρ Μέμον.—Ο δήμιος ἔβρόρα τότε τὸ τελευταῖον ποτήριον ῥάκης, ἐσπόγγιζεν ἐκ τοῦ μετώπου τὸν ἰδρῶτα μὲ τὸ αὐτὸν καγγαρόπανον, ὅπερ εἶχε πρὸ τινος καθαρίσει τὸ δάπεδον ἀπὸ τὴν αἵματορροίαν τοῦ σφαγίου, εἴτα δὲ τρίβων τὰς παλά-

μας καλὰ καλὰ, καὶ ἐμπιτύων τρίς, ἐπαγέδραττε τὸν κάλων μὲ πυρετώδους φιλοτιμίας παροξύσμον.—Δόλιε, δωροδέκτα, birbane, ἀνεκραγχάζεν ἐμμανέστερος δὲ πρόεδρος ἐπὶ τὴν ἐπισπέσει τοῦ δημίου. Θὰ μοῦ τὸν θανατώσῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Λείπουν ἀκόμη τὰ πέντε λογοδία... Γνέθε τὴν κλωστὴν σιγότερα!—Ἐλεημονέστερος τοῦ δικαστοῦ τυχῶν ἐνίστε ὁ βασανιστήρ, ἀνέλαβεν διὸ εὐθύνην τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τὸν πάσχοντα ἀπὸ τὸ ἐπικαλλώπισμα τῶν λοιπῶν λουλουδίων. Τότε, δοὺς τὴν ἐντονωτέραν δόνησιν, διεπέρανε μιὰς βολῆς καὶ τὰς ὁδίνας, καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ψυχορρήγουντος.

Τοιούτους εἰς τὴν Ἀνθοδέσμην οἱ πλεῖστοι τῶν ἐνοχοποιηθέντων ἐπὶ ἀνταρσίᾳ. Μετάξι τούτων διαπρέπει δὲ οἰμνηστος Λέων Καλλέργης, ὅνομα ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῆς ἡμετέρας ἀναγενήσεως προσφιλέστατον, ἥρως, ποιῶν μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του ζεῦγος μοναδικὸν εἰς τὴν φιλοτύραννον πολίτευσιν τῆς οἰκογενείας.

Απὸ Σολομῶντος καὶ Φαλάρεως ὅχρι τοῦ ἀναμαρτήτου πολιτάρχου, ὅστις ποῦ μὲν καλεῖται πάπας, ποῦ δὲ συνταγματικὸς βασιλεὺς, τὰ ἀνάκτορα ἔχοντις ἰδιαίτερον τοῦτο, διὰ ἐξ αὐτῶν ἐμφαίνονται καὶ τοῦ ἔρχοντος αἱ ροπαὶ, καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ἥθη.

ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΤΗΤΟΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἐρνέστου λεγουσι.

Παρὰ τοῖς ζώοις, μόνον ἡ μητρότης διμοιδίει πως πρὸς αἴσθημα ἐκ τῆς μητρότητος προκτῶνται τρυφερότητα, ἀφοσίωσιν, προβλεπτικὸν πνεῦμα καὶ ἡρωϊσμὸν ἔτι. Ἡ λέσινα, ἀν ἀρπάσωσι τὸ νεογόνον της, καθίσταται τρομερωτέρα τοῦ λέοντος. Ἐτυχον μάρτυς τοῦ θάρρους ὑπολαίδος μητρός εἶχον κατασκευάσει τὴν φωλεάν των εἰς τινὰ φράκτην, ἔνθα κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χαριέντων τούτων πτηνῶν, δι πατήρ καὶ ἡ μητήρ ἀλληλοδιαδόχως ἐπιώαζον. Εὰν ἐπλησίαζον καθ' ἓν στιγμὴν ἐπώαζε τὸ ἄρσεν, τὸ ἄρσεν ἐγκατέλιπε τὴν φωλεάν του ἵσταμενον πρὸς τοὺς ὑψηλοτέρους κλάδους, κραυγάζον μὲν καὶ ταρασσόμενον, ἀλλ' ὅπως δήποτε τὴν ἐγκατέλιπε. Ἐνῷ τούναντίον ἐν τοῦ θῆλυ, ἔμενε. Ἐβλεπον τὴν μικράν της καρδίαν πάλλουσαν ἴσχυρῶς ὑπὸ τὸ πτέρωμά της, τὸν μέλανα δρυθαλμόν της μηκυνόμενον καὶ λάμποντα ἐκ τρόμου· ἀλλ' ἀδιάφορον, ἔμενε. Καὶ αἴσθημά τι βεβαίως τὴν ἥγακε πρὸς τοῦτο· εἶχε θάρρος, ἀφ' οὐ ἐφοβεῖτο, ἀφοσίωσιν, ἀφ' οὐ ὑφίστατο θυσίαν. Διὰ τῆς μητρικῆς στοργῆς τὸ ζῶον ἐξικνεῖται σχεδὸν μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μέχρι τῆς θείας.

Καὶ τῷ ὄντι, τίς πατήρ ἥθελε τολμήσει νὰ συγκρίνῃ τὴν τρυφερότητα αὐτοῦ πρὸς τὴν τρυφερότητα μητρός; Βεβαίως οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον